

Сборник съдебна практика

ОПРЕДЕЛЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

26 октомври 2016 година *

„Преюдициално запитване — Директива 93/13/ЕИО — Член 99 от Процедурния правилник на Съда — Договори, сключени между продавачи или доставчици и потребители — Договори за ипотечен кредит — Клауза за долен праг — Производство по колективен иск — Производство по индивидуален иск със същия предмет — Временни мерки“

По съединени дела C-568/14—C-570/14

с предмет преюдициални запитвания, отправени на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona (Търговски съд № 3, Барселона, Испания), с актове съответно от 1 декември, 27 ноември и 1 декември 2014 г., постъпили в Съда на 9 декември 2014 г., в рамките на производства по дела

Ismael Fernández Oliva

срещу

Caixabank SA (C-568/14),

Jordi Carné Hidalgo,

Anna Aracil Gracia

срещу

Catalunya Banc SA (C-569/14),

и

Nuria Robirosa Carrera,

César Romera Navales

срещу

Banco Popular Español SA (C-570/14),

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: J. L. da Cruz Vilaça, председател на състава, A. Tizzano (докладчик), заместник-председател на Съда, M. Berger, A. Borg Barthet и F. Biltgen, съдии,

* Език на производството: испански.

генерален адвокат: M. Wathelet,

секретар: A. Calot Escobar,

като има предвид становищата, представени:

- за Fernández Oliva, от F. Bertrán Santamaría, procurador и J. Andreu Blake, abogado,
- за CaixaBank SA, от R. Feixo Bergada, procurador и Ó. Quiroga Sardi, abogado,
- за Catalunya Banc SA, от I. Fernández de Senespleda, abogado,
- за Banco Popular Español SA, от C. Fernández Vicién, N. Iglesias, I. Moreno-Tapia Rivas, J. Torrecilla, J. Capell и J. Piñeiro, abogados,
- за испанското правителство, от A. Gavela Llopis, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от J. Baquero Cruz и Д. Русанов, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, да се произнесе с мотивирано определение в съответствие с член 99 от Процедурния правилник на Съда,

постанови настоящото

Определение

- 1 Преюдициалните запитвания се отнасят до тълкуването на член 7 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).
- 2 Запитванията са отправени в рамките на спорове съответно: по дело C-568/14 — между Ismael Fernández Oliva и CaixaBank SA, по дело C-569/14 — между Jordi Carné Hidalgo и Anna Aracil Gracia, от една страна, и Catalunya Banc SA, от друга страна, и по дело C-570/14 — между Nuria Robirosa Carrera и César Romera Navales, от една страна, и Banco Popular Español SA, от друга страна, относно действителността на клаузите за възнаградителна лихва, съдържащи се в договорите за ипотечен кредит, сключени между тези страни.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Текстът на член 6, параграф 1 от Директива 93/13 е следният:

„Държавите членки определят изискването включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.

- 4 Член 7, параграф 1 от тази директива гласи:

„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите съществуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Испанското право

- 5 Член 721 от Ley 1/2000 de enjuiciamiento civil (Гражданския процесуален кодекс) от 7 януари (BOE № 7 от 8 януари 2000 г., стр. 575) гласи:

„1. На своя отговорност всяка страна в главното производство или в производството по насрещен иск може да поиска от съда да постанови обезпечителните мерки съгласно разпоредбите на настоящия дял, които счете за необходими, за да се осигури ефективността на съдебната защита, която може да бъде предоставена в евентуално решение, с което се уважават исканията на страната.

2. Предвидените в настоящия дял обезпечителни мерки не могат в никакъв случай да се приемат служебно от съда, иначе това води до нарушение на правилата относно специалните производства. Съдът не може да налага обезпечителни мерки, които са по-строги от поисканите“.

Споровете в главното производство и преюдициалните въпроси

- 6 Запитването по дело C-568/14 е отправено в рамките на спор между Fernández Oliva à Caixabank относно действителността на клауза за долен праг, съдържаща се в договор за ипотечен кредит, сключен между тях на 6 юни 2006 г.
- 7 В основата на запитването по дело C-569/14 е спор между Carné Hidalgo и Aracil Gracia, от една страна, и Catalunya Banc, от друга страна, който също се отнася до действителността на клауза за долен праг, съдържаща се в договор за суброгация по ипотечен кредит, сключен между тях на 21 юни 2005 г.
- 8 По същия начин запитването по дело C-570/14 е отправено в рамките на спор между Robirosa Carrera и M. Romera Navales, от една страна, и Banco Popular Español, от друга страна, относно действителността на клауза за долен праг, съдържаща се в договор за ипотечен кредит, сключен между тях на 21 юни 2005 г.
- 9 Жалбоподателите в главното производство предявяват тези индивидуални иски, като се позовават на неравноправния характер по смисъла на Директива 93/13 на разглежданите клаузи за долен праг, тъй като последните гарантират на финансовите институции, че независимо от промените в пазарния лихвен процент, минималните лихвени проценти по сключените договори за ипотечен кредит не могат в никакъв случай да бъдат по-ниски от предварително определена стойност.
- 10 В рамките на тези индивидуални иски финансовите институции, които са ответници в главното производство, посочват, че пред Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid (Търговски съд № 11, Мадрид, Испания) е висящо дело по колективен иск със същия предмет. Ето защо, като се позовават на член 43 от Гражданския процесуален кодекс, те правят искане за спиране на разглежданите в главното производство дела до постановяването на окончателно решение, с което се слага край на производството по колективния иск.

- 11 Тъй като по споровете, по които са образувани дела C-569/14 и C-570/14, подобни искания са отхвърлени с определения на Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona (Търговски съд № 3, Барселона, Испания), Catalunya Banc и Banco Popular Español обжалват тези определения пред същата юрисдикция, като повдигат възражение за наличието на висящ съдебен процес на основание член 421 от Гражданския процесуален кодекс с искане не за спиране, а за прекратяване на съответните дела, с мотива че жалбоподателите по главното производство са обвързани от решаването на спора във висящото производство по колективен иск.
- 12 В този контекст, като анализира различните искания на съответните финансови институции, запитващата юрисдикция отбелязва, че спирането, а също и прекратяването на делата по индивидуалните иски в хипотезата на висящо успоредно с тях производство по колективен иск, може да навреди на интересите на съответните потребители, тъй като жалбоподателите, които са предявили индивидуални иски, повече не могат да получат конкретни отговори по техните искания, а се оказват обвързани от изхода на делото по този колективен иск, въпреки че са решили да не участват в него.
- 13 В това отношение, след като отбелязва, че Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (Търговски съд № 9, Барселона, Испания) вече е отправил до Съда преюдициално запитване именно относно съвместимостта на член 43 от Гражданския процесуален кодекс с член 7 от Директива 93/13, запитващата юрисдикция отбелязва все пак, че при тези обстоятелства по силата на същия член 43 от Гражданския процесуален кодекс не може да спре служебно делата по главното производство. Ето защо тя има съмнения относно съвместимостта на посочения член 43 със системата за защита на потребителите, предвидена в член 7 от Директива 93/13.
- 14 Изразените от запитващата юрисдикция съмнения се отнасят и до съвместимостта на член 721, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс с Директива 93/13, доколкото тази разпоредба от националното право ѝ забранява да постановява служебно временни мерки, за да се смекчат отрицателните последици за потребителите — жалбоподатели в главното производство, от прекомерната продължителност на разглежданите дела до приключване с влязло в сила решение на висящото успоредно с тях производство по колективен иск, резултатът от което може да бъде приложен към индивидуалните иски.
- 15 При тези обстоятелства Juzgado de lo Mercantil nº 3 de Barcelona (Търговски съд № 3, Барселона, Испания) решава да спре производствата и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
 - „1) Не представлява ли член 43 от [Гражданския процесуален кодекс], който не допуска съдът да уведоми страните за възможността за спиране на производството по гражданско дело, когато друга юрисдикция е отправила преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз, явно ограничение на разпоредбата на член 7 от Директива 93/13, що се отнася до задължението на държавите членки да осигурят в интерес на потребителите и конкурентите наличието на подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици?
 - 2) Не представлява член 721, параграф 2 от [Гражданския процесуален кодекс], който не допуска съдът служебно да постанови или предложи постановяването на временни мерки в рамките на производства по индивидуални иски, в които се разглежда недействителността на общо условие като неравноправно, явно ограничение на разпоредбата на член 7 от Директива 93/13, що се отнася до задължението на държавите членки да осигурят в интерес на потребителите и конкурентите наличието на подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици?

3) Не следва ли действието на временните мерки, които могат да бъдат постановени служебно или по искане на някоя от страните в рамките на производство по индивидуален иск, да продължи до окончателното произнасяне по индивидуалния иск или по висящия успоредно с него колективен иск, за да се осигури наличието на подходящите и ефективни мерки, предвидени в член 7 от посочената директива?

Отправя искане до Съда да разгледа въпросите по реда на бързото производство в съответствие с член 105, параграф 1 от Процедурния правилник“.

- 16 С определение на председателя на Съда от 21 януари 2015 г. дела C-568/14, C-569/14 и C-570/14 са съединени за целите на писмената и устната фаза на производството, както и на съдебното решение.
- 17 С определение на председателя на Съда от 12 февруари 2015 г., Fernández Oliva и др. (C-568/14—C-570/14, EU:C:2015:100) исканията на запитващата юрисдикция тези дела да се разгледат по реда на бързото производство, предвидено в член 23а от Статута на Съда на Европейския съюз и в член 105, параграф 1 от Процедурния правилник на Съда, са отхвърлени.
- 18 Накрая, след постановяването на решението от 14 април 2016 г., Sales Sinués и Drame Ba (C-381/14 и C-385/14, EU:C:2016:252), запитващата юрисдикция уведомява Съда, че желае да оттегли първия си преюдициален въпрос. В това решение, произнасяйки се относно съотношението между производствата по индивидуални искове и висящите успоредно с тях производства по колективни искове във връзка с установяването на неравноправния характер на аналогични договорни клаузи, Съдът приема, че Директива 93/13 не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство испанска правна уредба, задължаваща съда, който е сезиран от потребител с индивидуален иск, автоматично да спре производството по този иск до приключване с влязло в сила решение на висящо производство по колективен иск, без националният съд да може да прецени уместността на такова спиране от гледна точка на потребителя, който го е сезирал с индивидуален иск, и без този потребител да може да реши да се разграничи от посочения колективен иск.

По преюдициалните въпроси

- 19 Съгласно член 99 от Процедурния правилник на Съда, когато преюдициалният въпрос е идентичен с въпрос, по който Съдът вече се е произнесъл, отговорът на този въпрос се налага недвусмислено от съдебната практика или отговорът не оставя място за разумно съмнение, Съдът може във всеки един момент да се произнесе с мотивирано определение по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат.
- 20 Този член следва да се приложи по настоящото дело.
- 21 Със своя втори и трети въпрос, които следва да бъдат разгледани заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 7 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която не позволява на съда, сезиран от потребител с индивидуален иск за обявяване на клауза в договор, който потребителят е сключил с продавач или доставчик, за неравноправна, служебно да постанови временни мерки до приключване с влязло в сила решение на висящо производство по колективен иск, резултатът от което може да бъде приложен към индивидуалния иск.
- 22 В началото следва да се припомни в това отношение, че съгласно постоянната съдебна практика националният съд, сезиран със спор, който се урежда от правото на Съюза, трябва да може да наложи временни мерки, за да се гарантира пълната ефективност на крайното съдебно решение

относно наличието на правата, предявени въз основа на правото на Съюза (вж. решения от 19 юни 1990 г., *Factortame* и др., C-213/89, EU:C:1990:257, т. 21, от 11 януари 2001 г., *Siples*, C-226/99, EU:C:2001:14, т. 19 и от 13 март 2007 г., *Unibet*, C-432/05, EU:C:2007:163, т. 67).

- 23 Относно съдебната защита на правата, предоставени на потребителите с Директива 93/13, срещу използването на неравноправни клаузи в договорите, сключени с продавачи или доставчици, от постоянната съдебна практика следва, че член 6, параграф 1 от тази директива, съгласно който неравноправните клаузи не са обвързващи за потребителя, е императивна разпоредба, с която се цели замяната на формалното равновесие, което договорът установява между правата и задълженията на съдоговорителите, с действително равновесие, което може да възстанови равенството между тях (вж. в този смисъл решения от 14 март 2013 г., *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, т. 44 и 45, както и от 17 юли 2014 г., *Sánchez Morcillo* и *Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, т. 22 и 23).
- 24 В този контекст Съдът многократно е уточнявал, че когато са налице необходимите за това правни и фактически обстоятелства, националният съд е длъжен служебно да преценява неравноправния характер на договорните клаузи, попадащи в приложното поле на посочената директива, и по този начин да компенсира неравнопоставеността, съществуваща между потребителя и продавача или доставчика (вж. в този смисъл решения от 14 март 2013 г., *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, т. 46 и от 30 април 2014 г., *Barclays Bank*, EU:C:2014:279, т. 34).
- 25 Що се отнася до последиците, които трябва да се изведат от служебната констатация за неравноправния характер на договорна клауза, Съдът вече е постановил, че макар Директива 93/13 да няма за цел да хармонизира санкциите, приложими при подобни обстоятелства, член 7, параграф 1 от нея все пак задължава държавите членки да осигурят подходящи и ефективни мерки за преустановяване на употребата на неравноправни клаузи в договорите, сключвани с потребители (решения от 26 април 2012 г., *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, т. 35 и от 14 април 2016 г., *Sales Sinués* и *Drame Ba*, C-381/14 и C-385/14, EU:C:2016:252, т. 31).
- 26 Относно изискването за привременна защита на потребителите по спорове във връзка с подобни клаузи Съдът е приел по-специално въз основа на съдебната практика, установена в решение от 13 март 2007 г., *Unibet* (C-432/05, EU:C:2007:163), че тази директива не допуска национална правна уредба, която не предвижда възможност в производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот да се прави възражение за неравноправен характер на клаузи, въз основа на които е издаден изпълнителният титул, като същевременно не позволява на съда в исковото производство, който има правомощието да прецени дали тези клаузи са неравноправни, да постанови временни мерки, и по-специално спиране на изпълнителното производство, когато постановяването им е необходимо, за да се гарантира пълната ефективност на крайното му решение (вж. решение от 14 март 2013 г., *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, т. 64).
- 27 Съдът е постановил и че посочената директива не допуска национална правна уредба, която в производство по принудително изпълнение върху ипотекиран имот не позволява на съда по изпълнението нито да прецени, било служебно или по искане на потребителя, неравноправния характер на клауза в договора, от който произтича предявеното вземане, и въз основа на която клауза е издаден изпълнителният титул, нито да постанови временни мерки, и по-специално спиране на изпълнението, когато постановяването на тези мерки е необходимо, за да се гарантира пълната ефективност на окончателното решение на съда в съответното исково производство (определение от 14 ноември 2013 г., *Banco Popular Español* и *Banco de Valencia*, C-537/12 и C-116/13, EU:C:2013:759, т. 60).
- 28 Впрочем тази съдебна практика като цяло позволява да се изведе ясно отговорът, който трябва да се даде на поставените втори и трети въпрос, доколкото по същество те се отнасят до съвместимостта с установената в Директива 93/13 система за защита на потребителите на

невъзможността за националния съд, сезиран с индивидуален иск на потребител в същия процесуален контекст като този в решението от 14 април 2016 г., *Sales Sinués et Drame Ba* (C-381/14 и C-385/14, EU:C:2016:252), да постанови служебно временни мерки, насочени към гарантиране на пълната ефективност на неговото крайно решение до приключване с влязло в сила решение на висящо производство по колективен иск, резултатът от което може да бъде приложен към този индивидуален иск.

- 29 Във връзка с това следва все пак да се отбележи, че при липсата на хармонизация на процесуалните правила относно постановяването на подобни временни мерки и относно съотношението между посочените в Директива 93/13 индивидуални и колективни искове в съответствие с принципа на процесуалната автономия тези правила трябва да бъдат определени във вътрешния правен ред на всяка държава членка, при условие обаче да не са по-неблагоприятни от правилата, уреждащи подобни положения, за които се прилага вътрешното право (принцип на равностойност), нито да правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени на потребителите от правото на Съюза (принцип на ефективност) (вж. решение от 14 април 2016 г., *Sales Sinués et Drame Ba*, C-381/14 и C-385/14, EU:C:2016:252, т. 32 и цитираната съдебна практика).
- 30 От една страна, що се отнася до принципа на равностойност, от посоченото в актовете за преюдициално запитване не следва, че член 721, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс се прилага различно в съдебните спорове относно права, основаващи се на националното право, и в тези относно права, основаващи се на правото на Съюза.
- 31 От друга страна, що се отнася до принципа на ефективност, Съдът вече е постановил, че във всеки от случаите, в които се поставя въпросът дали национална процесуална норма прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, анализът трябва да отчита мястото на тази норма с оглед на цялото производство, неговото развитие и неговите особености пред различните национални инстанции (решение от 18 февруари 2016 г., *Finanmadrid EFC*, C-49/14, EU:C:2016:98, т. 43 и цитираната съдебна практика).
- 32 В случая се установява, че член 721, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс забранява на националния съд да постанови служебно временни мерки, дори да са изпълнени условията по същество, изисквани съгласно вътрешното право за постановяването им. Следователно в рамките на производство по индивидуален иск за оспорване на неравноправния характер на договорна клауза, резултатът от което остава свързан с изхода на висящо дело по колективен иск, в съответствие с принципите, изведени в решението от 14 април 2016 г., *Sales Sinués et Drame Ba* (C-381/14 и C-385/14, EU:C:2016:252), потребителят би могъл да се ползва от временна защита, за да се смекчат отрицателните последици от прекомерната продължителност на съдебното производство само в случай че изрично е направил искане за постановяване на временни мерки.
- 33 В това отношение е важно да се отбележи обаче, че предвид развитието и сложността на разглежданото национално производство по-специално относно съотношението между висящите успоредно производства по индивидуални и колективни искове, налице е немалък риск съответният потребител да не направи такова искане, дори да са изпълнени условията по същество, изисквани съгласно вътрешното право за постановяването на временни мерки, тъй като не познава или не разбира обхвата на тези права.
- 34 Ето защо се налага изводът, че подобна процесуална уредба, която не позволява на съда, сезиран с индивидуален иск за установяване на неравноправния характер на договорна клауза, да постанови служебно временни мерки, сред които по-специално спиране на прилагането на тази клауза за времето, което счита за нужно, до приключване с влязло в сила решение на висящо успоредно с индивидуалния иск производство по колективен иск, въпреки че постановяването на такива мерки е необходимо за гарантиране на пълната ефективност на крайното съдебно

решение относно наличието на правата, предявени на основание на Директива 93/13, може да накърни ефективността на защитата, която тази директива цели да установи (вж. в този смисъл решение от 13 март 2007 г., Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, т. 67 и 77, както и от 14 март 2013 г., C-415/11, EU:C:2013:164, т. 59).

- 35 Всъщност, ако на сезирания съд не е дадена възможност да постанови служебно временни мерки, когато, какъвто е случаят в главното производство, потребителят не е поискал изрично в рамките на производство по индивидуален иск подобни мерки за спиране на прилагането на клауза за долен праг до приключване с влязло в сила решение на висящо успоредно с индивидуалния иск производство по колективен иск, този съд не може да предотврати плащането от потребителя в хода на съдебното производство, продължителността на което може да бъде значителна, на погасителни вноски в размер, по висок от действително дължимия, при положение че клаузата не се прилага. Това важи в още по-голяма степен, тъй като е налице действителен и непосредствен риск междувременно да бъде накърнена платежоспособността на посочения потребител и финансовите институции да инициират производство по принудително изпълнение върху ипотекрираното жилище, за да съберат по този начин от потребителя и семейството му евентуално недължими суми.
- 36 Предвид тези характеристики следва да се отбележи, че разглежданата в главното производство процесуална система не е съобразена с принципа на ефективност, тъй като защитата, предоставена на потребителя в производствата по индивидуални иски, резултатът от които е свързан с изхода на висящо дело по колективен иск, се оказва непълна и недостатъчна, и не представлява нито подходящо, нито ефективно средство за преустановяване на използването на договорна клауза като оспорената в главното производство, в противоречие с предвиденото в член 7, параграф 1 от Директива 93/13 (вж. в този смисъл решение от 17 юли 2014 г., Sánchez Morcillo и Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, т. 43).
- 37 Ето защо, предвид всички изложени по-горе съображения, на втория и третия въпрос следва да се отговори, че член 7, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която не позволява на съда, сезиран от потребител с индивидуален иск за обявяване на клауза в договор, който потребителят е сключил с продавач или доставчик, за неравноправна, служебно да постанови временни мерки за времето, което счита за нужно, до приключване с влязло в сила решение на висящо производство по колективен иск, резултатът от което може да бъде приложен към индивидуалния иск, когато такива мерки са необходими, за да се гарантира пълната ефективност на крайното съдебно решение относно наличието на правата, предявени от потребителя на основание на Директива 93/13.

По съдебните разноски

- 38 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

Член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която не позволява на съда, сезиран от потребител с индивидуален иск за обявяване на клауза в договор, който потребителят е сключил с продавач или доставчик, за неравноправна,

служебно да постанови временни мерки за времето, което счита за нужно, до приключване с влязло в сила решение на висящо производство по колективен иск, резултатът от което може да бъде приложен към индивидуалния иск, когато такива мерки са необходими, за да се гарантира пълната ефективност на крайното съдебно решение относно наличието на правата, предявени от потребителя на основание на Директива 93/13.

Подписи